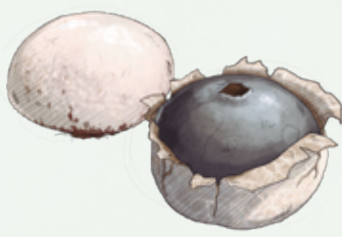

Tòfona negra
Tuber melanosporum

Ou de camp gris
Bovista plumbea

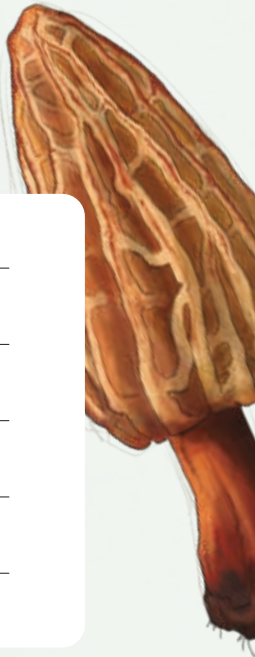

Cresta de gall
Guepinia helvelloides

Llenegosa de perdiu
Gomphidius glutinosus

Rubiol de sang
Agaricus haemorrhoidarius

Llenega negra
Hygrophorus latitabundus

Pampa
Infundibulicybe geotropa

Moixernó blau
Lepista nuda

Al

Blank white box with horizontal lines for text entry.

Coronil·la groguenca
Psilocybe coronilla

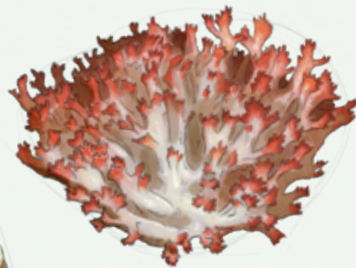
Casoleta taronja
Aurelia aurantia

Timoner
Tricholoma acerbum

Fredolic
Tricholoma terreum

Peu de rata rosat
Ramaria botrytis

Orella de gat
Helvella crispa

Moixernó de tardor
Clitopilus prunulus

La clau dels bolets

— VOLUM 2 —

*Identifica'ls de la mà
d'Enric Gràcia*

LA CLAU DELS BOLETS - VOLUM II

Identifica'ls de la mà d'Enric Gràcia

Primera edició: setembre 2022

© dels textos: Enric Gràcia i Barba
© de les il·lustracions: ICRA Art
© de l'edició: Editorial Efadós
© de la col·lecció Ecolibres: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea i disseny:
Editorial Efadós

Assessorament lingüístic:
M. Neus Doncel Saumell

Amb el suport de:

ISBN 978-84-19239-32-7
DL B-11419-2022
Imprès a Catalunya

El paper d'aquesta edició està
acreditat per PEFC, que certifica
la seva procedència de boscos ges-
tionats d'una manera sostenible.

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets
Reprogràfics) - www.cedro.org

Aquest llibre és fruit d'una conversa entre Francesc Masclans,
eminent botànic, Eugeni Sierra, botànic i il·lustrador científic,
i aquest autor. A peu dret, durant la preparació d'una exposició
de bolets al Palau de la Virreina de Barcelona, el 22 d'octubre del
1977.

Tots tres coincidíem a considerar necessari ordenar els bolets de
les exposicions micològiques segons els noms populars catalans.
Crèiem, i ho continuo creient, que serien molt més didàctiques.
Alhora dissentíem que els bolets s'hi ordenessin seguint les dife-
rents categories taxonòmiques, categories i noms científics, que
eren desconeguts pel gran públic.

F. Masclans insistia en la necessitat de disposar d'un text que or-
ganitzés i sistematitzés la classificació popular catalana dels bolets,
text que, per edat, ja no veia possible fer. Comentà com calia que
fos un llibre així. Va ser E. Sierra qui tot seguit es va dirigir a mi
i va dir-me: «Enric, un llibre com aquest és necessari i l'ha de fer
gent jove com tu».

Ja no soc jove, però aquí en teniu la meua versió. Lamentable-
ment, ells no hi han pogut contribuir.

IN MEMORIAM: Francesc Masclans i Girvès (1905-2000) i Eugeni
Sierra i Ràfols (1919-1999)

Index

— VOLUM 2 —

Pampes	8	Bolet de tinta	44	Barrets de bruixa enrogadors	79	Múrgola oxidada	112
Cames de perdiu o bitxac	9	Coronil-les	45	Barret de bruixa de Patouillard	79	Múrgoles grises	113
Cama de perdiu o bitxac	9	Coronil-la groguenca	45	Barrets de bruixa bulbosos	80	Múrgola grisa o	
Pampes veres	10			Barret de bruixa estelat	80	múrgola de costes clares	113
Pampa	11	Cama-secs	46	Barrets de bruixa peluts	81	Greixes o múrgoles de greix	114
Pampa grisa, bromosa	11	Cama-secs vers	47	Barret de bruixa de Heim	81	Greixa o múrgola de greix	114
Pampetes	12	Cama-sec	47	Carlets o cabrits	82	Ariganyes de didal	115
Pampeta rogenca, rogeta	13	Col·libies o bolets col·libioides	48	Carlets blancs, colometes i timoners	83	Murgolot de cirerer bord	115
Pampaioles	14	Col·libia llefiscosa	48	Carlet blanc	84	Peus de rata i bolets afins	116
Pampaiola blanca de prat	15	Cama-roigs	49	Colometa	84	Peus de rata	117
		Cama-roig aspre	49	Timoner	85	Peu de rata estret	117
Llenegues, mocoses o bateons	16	Pampinelles o cama-secs de melic	50	Carlet bord	85	Peu de rata rosat, peu de rata coliflor	118
Llenegues veres	17	Pampinella blanca	50	Carlets vermells, morats i foscos	86	Peu de rata bord	118
Llenega negra, mocosa	18	Cama-secs de tinta	51	Carlet vermell	87	Banyes de bou	119
Llenega groga	18	Cama-sec de tinta de neu	51	Carlet negre, carlet de primavera	87	Banya de bou	119
Llenega d'alzina	19	Micenes o cama-secs micenoides	52	Carlets d'ovella, carlets rossos i carlins	88	Bolets d'ungla	119
Llenega de gota de mel	19	Micena lila	53	Moreu, garlandí	89	Bosses	120
Cames de perdiu llenegoses	20	Micena blanca d'acícules	53	Carlet d'ovella escatós	89	Bossa	120
Llenegosa de perdiu	20	Rosadencs o cama-secs rosadencs	54	Carlet d'ovella	90	Cabells de virosta	120
Cogomelles llenegoses	21	Socarrenc rosat, cama-sec de cèrvol	54	Carlet blanc d'alzina	90	Cabell de virosta	120
Llenegosa bruna	21	Rosadenc d'olor nitrosa	55	Carlets de cortina	91	Cues de rata	121
		Rosadenc de Bloxam	55	Mixaci	92	Cua de rata groga	121
Cogomes	22	Pixadines	56	Flegmaci verdós d'alzinar	92	Llengües de terra	121
Cogomes veres	23	Pixadina	57	Cortinari violaci de pineda	93	Llengua de terra vellutada	121
Reig	24	Pixadina verda	57	Telamoni de Bulliard	93		
Cogoma verda	25	Pixadina groga cònica	57	Xaberniscles o carlets grocs	94	Orelles i altres bolets	122
Cogoma groga	25	Cama-secs de bruixa	58	Xaberniscle	95	Tremoloses	123
Farineres	26	Jaspiat de vora dentada	59	Pixaconill pudent	95	Tremolosa taronja	123
Farinera	26	Jaspiat vellutat	59	Cassoletes i bocabadats,		Crestes i orelles gelatinoses	124
Didaleres	27	Foscant de De Candolle	60	orelles i moragues	96	Cresta de gall	124
Didalera viscosa	27	Foscant disseminat	60	Cassoletes i bocabadats	97	Orella de saüquer, orella de Judes	124
Pentinelles	28	Brunets o cama-secs brunets	61	Cassoleta taronja	98	Crostes de soca gelatinoses	125
Pentinella	29	Brunet	61	Bocabadat negre	98	Crosta gelatinosa	125
Pentinella ensafranada	29			Orelles d'ase i orelles de llebre	99		
Cogomelles veres	31	Moixernons	62	Orella d'ase	99	Pets de llop	126
Cogomella esparracada	32	Moixernons vers	63	Orella de porc	99	Pets de llop vers	128
Cogomella vera	33	Moixernó ver	64	Orelles de gat i moragues	100	Pet de llop perlat	129
Cogomelles pigades	34	Moixernons cama-blaus	65	Orella de gat, orella de gat blanca	100	Ou de camp gris	129
Cogomella mosquera,		Moixernó blau	65	Moraga elàstica	101	Potes de cavall	130
mosquerola, reig bord	35	Moixernons de pastor	66			Pota de cavall verrucosa	131
Cogomella pigada	35	Moixernó de pastor	67	Tòfones i tifaldons	102	Pota de cavall bruna	131
Cogomines	36	Moixernons de tardor	68	Tòfones veres	104	Esclatabufes	132
Cogomina pudent	37	Moixernó de tardor, farinera	69	Tòfona negra	104	Esclatabufa cisellat	132
Cogomina calçada terrosa	37			Tòfones buides	105	Estrelletes	133
		Fredolics	70	Tòfona buida gravada	105	Estrelleta camperola	133
Rubiols	38	Fredolics vers	72	Tifaldons cervins	105	Niuets	134
Terrerols o terrolers	40	Fredolic	72	Tifaldó cerví, cerví	105	Niuet groc	134
Terrerol	40	Fredolics bords	73	Tifaldons vers	106	Palets de tambor	135
Rubiols de sang	41	Fredolic bord picant	73	Tifaldó ver, tifaldó pudent	106	Palet de tambor d'hivern	135
Rubiol de sang	41	Fredolics groguejants	74	Cereions	107	Bolets del diable	136
Rubiols pudents	41	Fredolic farinós	74	Cereió de tinta pudent	107	Reixa del diable, gitat de bruixa	137
Rubiol pudent	41	Fredolics metzinosos	75			Carall del diable	137
Camperols o campers	42	Fredolic gros	75				
Camperol	42	Barrets de bruixa	76	Múrgoles veres, ariganyes de didal			
Rubiols anisats	43	Barrets de bruixa vers	78	i múrgoles de greix	108	Relació de noms populars	
Rubiol anisat	43	Barret de bruixa clivellat	78	Múrgoles rosses	110	i científics	
Bolets de tinta	44			Múrgola rossa	110		
				Ariganyes o múrgoles negres	111		
				Arigany	111		
				Múrgoles de cama oxidada	112		

Presentació

Amb aquest segon volum completem *La clau dels bolets*. En total són gairebé 300 pàgines que tracten tots els grans grups de bolets del nostre territori. Utilitza el sistema de classificació popular catalana tradicional i cada volum va acompanyat d'una clau d'identificació general gràfica. Amb ella podreu diferenciar les espècies més representatives de tots els bolets catalans.

Cada grup de bolets és tractat d'una manera sintètica i els seus representants més destacats els trobareu àmpliament il·lustrats a tot color. Cada espècie esmentada és acompanyada del nom popular més conegut i del científic. Quan no es coneix cap nom popular, en proposem un.

En la capçalera de cada gran grup hi podreu localitzar un codi QR. Cada uns d'ells us redirigirà a una pàgina web amb informació addicional del grup, en especial els exemples més corrents, incloent-hi el nom científic i el popular.

D'una manera similar, en l'índex hi veureu annex un codi QR. Aquest us menarà a un índex de noms populars i a un de noms científics. En el primer hi trobareu tots els noms populars de les diferents comarques dels quals tenim coneixement i la seva correspondència amb la pàgina en què es tracta l'espècie. Si en trobeu a faltar algun, no dubteu a fer-ho saber a egracia@micopedia.cat i l'hi inclourem al més aviat possible. Pel que fa als noms científics, tan variables avui dia, hi trobareu les diferents correspondències en un índex que actualitza els que apareixen en la majoria de guies de camp publicades aquests darrers anys.

Pampes

Bolets eminentment descomponedors i terrícoles, de làmines sempre decurrents i denses, sense olor destacada, excepte en la pampeta anisada (*Clitocybe odora*), la pampa grisa (*Clitocybe nebularis*) i la pampaiola de farina (*Clitocybe ditopa*), de cama que pot ser robusta però mai tan prima com un cama-sec. Es tracta de bolets carnosos, de barret sovint umbonat i algun cop amb mugró central. Solen tenir les làmines madures de color blanc o crema, però també negre o rosat.

Si bé la majoria de pampes són terrícoles, algunes poden créixer també sobre restes llenyoses, com la pampeta perfumada (*Aphroditeola olida*) i el fals rossinyol (*Hygrophoropsis aurantiaca*), o sobre restes cremades en carboneres, com el rossinyol de carbonera (*Faerberia carbonaria*).

PASSOS PER DIFERENCIAR ELS GRUPS DE PAMPES

PAS A PAS 1

A Si les espores tinten les làmines madures de fosc a negre, és una **CAMA DE PERDIU**

B Si el bolet té al seu revers plecs o làmines clares, de color blanc a beix, ataronjat, bru pàl·lid o bru ocraci, ves al **PAS 2**

2

A Si el bolet és gros, de barret de més de 8 cm de diàmetre, carnós, de cama engruixida i consistent, és una **PAMPA VERA**

B Si el bolet és diferent, de barret de mitjà a menut, té la cama més prima o que s'aprima cap al peu, ves al **PAS 3**

3

A Si el barret és blanc, blanquinós (pot tenir la superfície setinada, com glaçada), gris pàl·lid o gris platejat, és una **PAMPAIOLA**

B Si el barret té altres tonalitats, és una **PAMPETA**

Exemples més corrents de les pampes

Cames de perdiu o bitxac

Barret de color força variat, sovint fosc, de superfície viscosa o glutinosa com la d'un molleríc; làmines decurrents i de fosques a negres en la maduresa; cama allargada i de groguenca a color d'aram. Sempre vora coníferes; probablement parasiten el miceli de mollerics micorrízics.

En què ens hem de fixar en les cames de perdiu?

- **Barret:** Llís, sec i brillant o bé viscos. Si és mucós, es tracta d'una cama de perdiu llenegosa (vegeu capítol de llenegues).
- **Làmines:** Sempre decurrents i espaiades en diferent grau. De color variable segons el grau de maduresa de les espores (negres en la maduresa). Cal identificar si el canvi de color és primerenc (com en la cama de perdiu vera) o tardà (com en la cama de perdiu de plana).
- **Cama:** Esvelta i aprimada cap al peu, sol tenir el color del barret a la part alta i més safranada cap al peu. En el jove pot presentar a la part superior una mena de cortina que desapareix ben aviat. Cal observar el color del miceli del peu, blanc o cremós en la cama de perdiu vera o de groc a ocraci en la cama de perdiu de plana.
- **Carn:** De cremosa a groc ataronjat o vinoso; en el peu pot ser verdosa (com trobem en la cama de perdiu fulmínia).

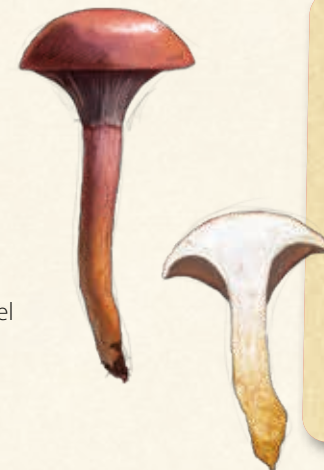
! Bolets que podríem considerar cames de perdiu i no ho són

- **Llenegues:** En aquest grup tractem les cames de perdiu llenegoses. Aquestes presenten una capa mucosa que cobreix barret i cama, mucositat que mai presenten les cames de perdiu veres.
- **Carlets de cortina:** Els carlets de cortina tenen les làmines escotades o adnates, mentre que les cames de perdiu les tenen sempre decurrents.

CAMA DE PERDIU O BITXAC

Chroogomphus rutilus

- **Barret:** d'umbonat a convex i finalment aplanat; de superfície viscosa en temps humit, seca quan no és així, separable
- **Làmines:** decurrents i poc espaiades; del color del barret en el jove, negres quan maduren
- **Cama:** aprimada cap a la base, del color del barret; peu amb miceli basal de color blanc o cremós
- **Carn:** de cremosa a groc ataronjat, més viu cap al peu

COMESTIBLE

HÀBITAT

Sempre vora coníferes

TIPUS DE SÒL

En tota mena de sòls

ALTITUD

Des de terra baixa fins a muntanya

ÈPOCA

Des de finals d'estiu fins a finals de tardor

COM ELS TROBEM

De solitari a gregari

Pampes veres

Són bolets de bona mida, robusts, carnosos, de làmines més o menys decurrents. El barret es caracteritza per ser aplanat, en forma d'embut, i pot disposar d'un mugró central. Són majoritàriament bolets descomponedors, algun cop micorrízics –per exemple, la pampa cargolada (*Paxillus involutus*) i la pampa daurada (*Phylloporus pelletieri*). Solen ser bolets tardans i acostuem a trobar-los creixent en forma de corriols o erols més o menys circulars.

En què ens hem de fixar en les pampes?

- **Superfície del barret:** Sempre seca; en la pampa grisa (*Clitocybe nebularis*) sol estar coberta per un miceli blanquinós d'una didalera, una espècie del gènere *Volvariella*.
- **Inserció de les làmines:** Cal assegurar-ne la decurrència, que les làmines baixin per la cama. No hi ha cap bolet d'aquest grup que tingui les làmines lliures, adherents, adnates o escotades; sempre són de color clar.
- **Fixació de les làmines:** Cal prémer lateralment i amb l'ungla les làmines per comprovar el grau d'adherència al barret. El fet que se separin fàcilment de la carn del barret és un caràcter que ens permet diferenciar grups de pampes.
- **Olor de la carn:** Agradable en la pampa (*Infundibulicybe geotropa*), força perfumada en la pampa grisa (*Clitocybe nebularis*), l'única pampa vera amb olor destacada.

⚠ Bolets que podríem considerar pampes i no ho són

- **Rossinyols:** Els rossinyols disposen de plec bifurcat en comptes de veritables làmines, fet que ens podria recordar una pampa daurada (*Phylloporus pelletieri*).
- **Carlets:** Algunes pampes veres es poden confondre amb el carlet bord (*Entoloma sinuatum*), però aquest darrer se'n diferencia per tenir les làmines madures de color rosat, escotades, mai decurrents, i la carn amb olor de farina rànica.
- **Moixernons:** Els moixernons vers fan una olor molt evident de farina i no tenen les làmines decurrents.
- **Gírgoles o flotes:** Viuen sobre fusta o són paràsits d'arbres o arbusts, per exemple, la gírgola d'olivera.

PAMPA

Infundibulicybe geotropa

- **Barret:** en forma d'embut amb un mugró central
- **Marge del barret:** involut en el jove, estès en l'adult
- **Superfície:** mat, seca, de beix a crema pàl·lid
- **Làmines:** decurrents, cremoses
- **Cama:** robusta, més inflada cap al peu

COMESTIBLE

HÀBITAT

Vora coníferes i bruguerars de terra baixa fins a clarianes de muntanya.

TIPUS DE SÒL

En tota mena de sòls

ALTITUD

Des de l'estatge subalpí fins a la terra baixa

ÈPOCA

Des de finals d'estiu fins a finals de tardor

COM ELS TROBEM

Sovint formant corriols

PAMPA GRISA, BROMOSA

Clitocybe nebularis

- **Bolet:** gros, de barret carnós, de convex a estès, de marge enrotllat cap avall
- **Superfície:** grisa, brillant, seca, fibril·losa, de jove coberta de berriscol blanc
- **Làmines:** decurrents, de blanques a cremoses, que podem separar fàcilment de la carn del barret
- **Cama:** robusta, més inflada cap al peu, buida amb l'edat
- **Carn:** blanca, dolça al tast i perfumada

NO COMESTIBLE ●

HÀBITAT

En boscos de tota mena, pastures i jardins, prefereix munts de fulles

TIPUS DE SÒL

En sòls carbonatats i àcids

ALTITUD

Des de l'estatge subalpí fins a la terra baixa

ÈPOCA

Primerenca, de finals d'estiu a inicis d'hivern

COM ELS TROBEM

Sovint en corriols o erols de nombrosos bolets